

בס"ד, כ"ז כסלו התשפ"ו

זבחים צ"ד – הגדרת כלי טעון כיבוס מדם חטאת, דין כיבוס עור בשבת ומחוץ לקלעים.

שאלות:

1. יעקב החליט לצבוע את הכסא שהוא בנה מעור, האם הכסא מקבל טומאה?

כיבוס עור בהמה שספג דם חטאת

הגמרא ממשיכה את הדיון במחלוקת התנאים לגבי דין כיבוס עור בהמה. רבי יהודה סובר שחייב בכיבוס דבר שהוא ראוי לקבל טומאה (כמו עור אחרי שהופשט), ואילו רבי אלעזר סובר שחייב רק דבר שהוא מקבל טומאה (בפועל, כי אם הוא עדיין מחוסר מחשבה לשיטתו זה לא נחשב כלי לעניין כיבוס דם חטאת). הגמרא מבררת מה ההבדל המעשי ביניהם.

○ שיטת אב"י: ההבדל הוא במטלית פחותה משלוש אצבעות מרובעות:

- לדעת רבי יהודה (הדגשת ה"ראוי"): המטלית ראויה לקבל טומאה, כי אם יחשוב עליה לשימוש מסוים (כטלאי לתקן את חלוקו), היא מקבלת טומאה – ולכן טעונה כיבוס.
- לדעת רבי אלעזר (הדגשת ה"מקבלי"): המטלית לא ראויה לקבל טומאה, כל עוד לא חשב עליה לשימוש, ולכן היא לא טעונה כיבוס.

○ שיטת רבא (אפשרות ראשונה): ההבדל הוא בבגד שחישב עליו לצורה (כמו לציור או קישוט – והמחשבה שלו שזה לא ייחשב כלי עד שהוא יגמור לצייר):

- לדעת רבי יהודה: הבגד ראוי לקבל טומאה, כי הוא יכול לבטל את מחשבתו הראשונה, ואז הוא נחשב כלי המקבל טומאה – ולכן טעון כיבוס.
- לדעת רבי אלעזר: עכשיו הוא לא כלי המקבל טומאה, עד שהוא לא יצייר עליו, ולכן הוא לא טעון כיבוס (או עד שיבטל בפועל את מחשבתו שהוא רוצה לצייר אותו).

○ שיטת רבא (אפשרות שנייה): ההבדל הוא בעוצבא (שטיח עור או בגד) שחישב עליה לקצעה (לחתוך אותה בדיוק):

- לדעת רבי יהודה: העוצבא ראויה לקבל טומאה (אם יבטל את מחשבתו לקצוץ), ולכן טעונה כיבוס.
- לדעת רבי אלעזר: היא לא מקבלת טומאה עד שיקצענה בפועל – ולכן היא לא טעונה כיבוס. ומובאת ראייה לדין הזה של עוצבא מברייתא של רבי שמעון בן מנסיא.

2. דוד רוצה לשטוף במים בשבת את נעלי העור שלו שהתלכלכו זה מותר?

האם שייך כיבוס בעור

הגמרא דנה בדיוקי המשנה, האם צריך לכבס את כל הבגד או רק מקום הדם, ומה טעון כיבוס, ובמחלוקת האם עור טעון כיבוס או גירוד.

- מקצת בגד: המשנה אומרת שכיבוס הוא לא לכל הבגד אלא רק למקום הדם בלבד. הגמרא מביאה מקור: מהפסוק שאומר "אֲשֶׁר יִזָּה", שמדבר רק במקום שהדם נתז עליו.

○ **ראוי לכיבוס:** המשנה אומרת שרק דבר שהוא ראוי לכיבוס טעון כיבוס. הגמרא מפרשת שזה בא למעט כלי מתכת וחרס שמגרדים ממנו את הדם ולא מכבסים אותו.

▪ הגמרא מקשה שהמשנה אומרת ש"אחד הבגד ואחד השק ואחד העור טעונין כיבוס", אבל במשנה במסכת שבת כתוב: שלשלת (צואת עופות) על כר של עור, מותר לתת עליה מים עד שתכלה, שאין איסור כיבוס בעור.

▪ **אביי מתרץ** שזו מחלוקת תנאים. יש ברייתא שדנה לגבי דם חטאת שהותז על בגד, שבה **חכמים** אומרים: "הכלי והעור מגררו" (אין כיבוס בעור), ו**אחרים** אומרים: "הבגד והשק והעור מכבסו". המשנה שלנו היא כדעת **אחרים**, והמשנה במסכת שבת היא כדעת **חכמים**.

▪ והגמרא אומרת שהמקרה של **רב חייא בר אשי** שהיה משכשך את נעליו של רב במים בשבת (ולא חשש לכיבוס) הוא כשיטת **חכמים** (שאינן כיבוס בעור).

3. האם מותר בשבת לשפשף את המכנס שהתלכלך בבוץ?

דין כיבוס עור מול נגע צרעת ודיני שבת

רבא מקשה על התירוץ של **אביי** לגבי כיבוס עור, האם יש מי שסובר שאין כיבוס בעור? והרי לעניין נגעי צרעת כתוב: "כָּל כְּלֵי הָעוֹר אֲשֶׁר תִּכְבְּסוּ!"

○ **רבא** מנסה לתרץ שהפסוק בנגעים והמשנה שלנו (חטאת) מדברים בעורות רכים, ושמחלוקת **חכמים** ו**אחרים** היא רק בעורות קשים. אבל **רבא** חוזר בו ואומר "לאו מילתא היא דאמרי": לא נכון להעמיד את הפסוק בנגעים על עורות רכים דווקא, כי הפסוק מדבר גם על כלי עור קשים (אכסלגיא).

○ לכן **רבא** מתרץ שהסיבה שבנגעים יש כיבוס גם בעור קשה, כי הצרעת מרככת את העור והופכת אותו ל"רך".

○ **רבא** מקשה על שיטתו שבעור רך יש כיבוס לדעת הכל: והרי כרים וכסתות עשויים מעור רך, והמשנה בשבת אומרת שמותר לתת עליה מים! ו**רבא** מתרץ: שכל כיבוס שאין בו שפשוף, לא נקרא כיבוס. ומותר בשבת לתת מים על כר של עור רך? כי זה רק שכשוך ולא כיבוס (שפשוף).

▪ **הגמרא מקשה:** אם שכשוך לא נחשב כיבוס, למה בגד אסור לשטוף במים? הגמרא מתרצת: שבבגד ההשרייה עצמה פועלת כמו כיבוס, ולכן אסור. (**רבא** לשיטתו שזרק סודר למים בשבת חייב, לעומת זרק פשתן למים שחייב משום שהפשתן מפריש ריר שנדבק והופך ללישה האסורה בשבת).

○ הגמרא מספרת ש**רבא** דרש שמותר לכבס מנעל בשבת (כי זה עור). וכשרב **פפא** הקשה עליו מהמעשה **רב חייא בר אשי**, **רבא** חזר בו, והעמיד אמורא שידרוש בציבור: "דברים שאמרת לי לפניכם טעות הם בידי, ברם ככה אמרו: שכשוך מותר, כיבוס אסור".

4. דם של קרבן אשם הותז על כלי חרס, מה עושים איתו?

דיני החטאת ומהות חומרותיה

הגמרא דנה במקורות לחומרות המיוחדות של החטאת

○ המשנה אומרת שדיני החטאת: **כיבוס, שבירת כלי חרס, ומריקה ושטיפה בכלי נחושת** – חייבים להיעשות **במקום קדוש** (בעזרה).

○ הגמרא מביאה מקורות מהפסוקים: על **כיבוס** נאמר "תִּכְבֵּס בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ", על **שבירת כלי חרס** נאמר "וְכִלֵי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשְׁבֵּר", ועל **מריקה ושטיפה בכלי נחושת** נאמר "וְאִם בְּכֵלֵי נְחֹשֶׁת בְּשֵׁלָה וּמִרְק וְשֻׁטָף בְּמַיִם".

○ המשנה אומרת לגבי הכיבוס: "זֶה חֶמֶר בְּחֻטְאֵת מִקְדָּשֵׁי קְדָשִׁים". הגמרא **מקשה**: שיש חומרות נוספות לא רק כיבוס! **הגמרא מנסה לתרץ**: שהמשנה מדברת רק על **חטאות החיצונות**.

○ הגמרא **מקשה** שגם בחטאות החיצונות יש חומרות נוספות (כגון שאם נכנס דמה להיכל היא נפסלת, או שהיא מכפרת על חייבי כריתות, או שהיא טעונה ארבע מתנות).

○ הגמרא דוחה כל קושיה בטענה: שאם שהדין הוא לא מיוחד רק לחטאת (למשל, הדין שנכנס דמה להיכל פסול הוא כדעת **רבי עקיבא** שאמר שכל דם שנכנס להיכל פסול), או שהוא כמו דעת תנא יחיד שחולק על הכלל. אבל היא לא מצליחה לתרץ את הכל ולכן אומרת בסוף שהתנא לא מתכוון לומר שזו החומרה היחידה, אלא התנא נקט רק לגבי הכיבוס.

5. בגד שהיה עליו דם חטאת נטמא מחוץ לעזרה, איך אפשר להכניס ולכבס אותו בעזרה?

דיני הכלי או הבגד שיצא מחוץ לקלעים

המשנה עוסקת בדינים של בגד שניתז עליו דם חטאת או כלי (חרס או נחושת) שהתחייבו בטיפול בעזרה (כיבוס/שבירה/מריקה) ויצאו מחוץ לקלעים, ובפרט כשנטמאו.

○ **בגד**: אם יצא מחוץ לקלעים – נכנס ומכבסו במקום קדוש. אבל אם נטמא **מחוץ לקלעים** – אסור להכניסו טמא. לכן **קורעו** (כדי שיטהר מטומאתו) ואז נכנס ומכבסו.

▪ **רבינא** בגמרא **מקשה**: אם קורע אותו, הוא לא נקרא בגד, ושוב לא טעון כיבוס!

• **תירוצו**: הכוונה שקורעו באופן שקורע את רובו אבל משאיר חתיכה מחוברת כדי מעפורת, וככה הוא עדיין נקרא "בגד" לעניין כיבוס.

• הגמרא **מקשה מרב הונא** ששיור כדי מעפורת בטלית טמאה לא מטהר אותה מטומאה, כי עדיין **חבור הוי** (היא נחשבת מחוברת)!

• הגמרא **מתרצת** שמהתורה היא טהורה (מכיוון שרוב הבגד נקרע), והדין שזה עדיין נחשב חיבור הוא **מדרבנן** (גזירה של **חכמים** שמא לא יקרע את הרוב), אבל לצורך מצוות הכיבוס בתוך העזרה לא גזרו, ומותר להכניסו ולכבסו.

○ **כלי חרס**: אם יצא מחוץ לקלעים – נכנס ושוברו במקום קדוש. אם נטמא מחוץ לקלעים – **נוקבו** (עושה בו חור לטהרו), ואז נכנס ושוברו.

○ **כלי נחושת**: אם יצא מחוץ לקלעים – נכנס ומורקו ושוטפו במקום קדוש. אם נטמא מחוץ לקלעים – **פוחתו** (עושה בו חור גדול, כי כלי מתכת צריך חור גדול לטהרו), ואז נכנס ומורקו ושוטפו.